

Uit: MGV (1982) nr. 9 (sep.)

MGV 37-9 sept

ch 13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32

Zedelijkheidswetgeving in discussie

Verslag van het symposium 'Waar ligt de grens?, over veranderingen in de strafbaarstelling van seksuele contacten met jeugdigen, georganiseerd door de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn op 3 juni 1982', en van de door oud-staatssecretaris Emancipatietaken, Hedy d'Ancona, belegde tweedaagse studieconferentie 'Sexueel geweld tegen vrouwen en meisjes' op 7 en 8 juni 1982, te Kijkduin.

Al geruime tijd, eigenlijk al sinds 1970, staat de Nederlandse zedelijkheidswetgeving op de helling. In dat jaar werd de Commissie Zedelijkheidswetgeving geïnstalleerd, die als opdracht meekreeg de Minister van Justitie voorstellen te doen om de 'Zedelijkheidsparagraaf' in het Wetboek van Strafrecht te vernieuwen. Dat was hard nodig, de meeste wetsartikelen stamden nog van vóór de Eerste Wereldoorlog. Na tien jaar werd de commissie, naar haar voorzitter

meestal commissie-Melai genoemd, ontbonden. Zij had toen rapporten uitgebracht betreffende de filmkeuring, pornografie, en prostitutie. In het eindrapport van de commissie waren voorstellen gedaan over verkrachting en aanranding, seksuele contacten met afhankelijke personen, en met kinderen beneden de 16 jaar.

Als rode draad door het werk van de commissie loopt de stelling dat mensen zelf moeten kunnen kiezen contacten aan te gaan, misbruik van overmacht wordt zwaar gestraft in de voorstellen. Nieuw is de gedachte ook verkrachting binnen het huwelijk strafbaar te stellen. Bij pornografie wil de commissie de onverhoedse confrontatie gestraft zien. De commissie is nu dus klaar, maar de uitwerking van haar voorstellen laat nog op zich wachten. Het uitgewerkte wetsvoorstel Pornografie werd na protesten vanuit de vrouwenbeweging teruggetrokken. Ook de voorstellen uit het eindrapport, en die over prostitutie hebben de Kamer nog niet bereikt. Verwacht wordt, dat deze herfst een aantal wetsvoorstellen zal worden ingediend, waaronder die over pornografie, en seksuele contacten met kinderen.

Begin juni werden twee bijeenkomsten gehouden, waar verschillende hoofdstukken uit de Zedelijkheidswetgeving konden worden bediscussieerd. Op 3 juni organiseerde de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn (NRMW), onder de titel 'Waar ligt de grens?', een symposium over veranderingen in de strafbaarstelling van seksuele contacten met kinderen. Organisator, de NRMW, wilde met dit symposium hulpverleners,

sociale wetenschappers en wetshandhavers een stimulans geven tot een doordachte meningsvorming. Een halve week later, op 7 en 8 juni, was in Den Haag de tweedaagse studieconferentie 'Sexueel geweld tegen vrouwen en kinderen'. Het initiatief tot deze bijeenkomst was nog in haar ambtsperiode genomen door Hedy d'Ancona, destijds Staatssecretaris voor Emancipatiezaken. Het doel was inzicht te krijgen in de totale problematiek van sexueel geweld, om te kunnen komen tot een samenhangend overheidsbeleid hieromtrent. De studieconferentie was strikt besloten, alleen politici, ambtenaren en genodigde deskundigen konden zich twee dagen beraden over onderwerpen als seksuele geweldsmisdrijven, seksuele kindermishandeling, porno en prostitutie. De door de NRMW georganiseerde dag over seksuele contacten met kinderen daarentegen was nadrukkelijk openbaar. Zij was redelijk druk bezocht door beleidsambtenaren, politiefunctionarissen, sociale wetenschappers en hulpverleners.

Bescherming

In de voorstellen van de commissie-Melai staat nu, dat strafbaar is 'hij, die iemand beneden de leeftijd van 16 jaar beweegt tot het dulden van seksuele handelingen'. Volgens de commissie heeft de volwassene zoveel overwicht, dat kinderen en volwassenen nooit als gelijkwaardige partners beschouwd kunnen worden. Een kind zou nooit werkelijk in vrijheid kunnen kiezen voor een sexueel contact met een volwassene. Het uitgangsprincipe van de vrije keuze wordt hier door de commissie min of meer terzijde geschoven.

Vrij algemeen was de kritiek op deze formulering tijdens het symposium 'Waar ligt de grens?'. Duidelijk is dat een volwassene die een kind tot een ongewenst sexueel contact dwingt, gestraft moet worden. Maar in deze formulering zijn ook contacten tussen kinderen onderling strafbaar. Prof. dr M. Zeegers, hoogleraar forensische psychiatrie te Leiden, vond de term 'bewegen tot' volkomen onbruikbaar en daardoor rechtsdarmijnd. 'Als ik begin met een vriendelijke opmerking: mooi weer vandaag, dan beweeg ik de toegesprokene min of meer tot een antwoord, en een verder contact. Er zijn totaal geen grenzen aan te geven bij deze bepaling.' Professor Zeegers vindt, dat zeker kinderen van boven de 12 jaar onderscheid kunnen maken tussen een vrijwillig en een gedwongen contact.

Mevrouw dr M. Rood-de Boer, buitengewoon hoogleraar Kinderrecht en Kinderbescherming in Leiden en Utrecht, was het wel voor een deel met deze kritiek eens. Zij maakte deel uit van de commissie-Melai. Niet alle formuleringen in de rapporten van de commissie zijn even gelukkig uitgevallen, volgens haar. Na bijna 10 jaar trad er een zekere moeheid binnen de commissie op, het gevoel dat het nu maar eens af moest zijn, ging volgens mevrouw Rood overheersen. Ook zij gaf toe niet geheel gelukkig te zijn met de voorgestelde formulering.

De psychiater mevrouw dr Th. Cohen-Matthijssen, bestuurslid van de sectie Kinder- en Jeugdpsychiatrie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, bepleitte in haar referaat handhaving van

... dat de wet naar bepaalde bestemmingen van het kind geleidelijke bestemmingen. Bij de opvoeding had minister de Kruif van Justitie zich nog laten zien, de enige regeringsvertegenwoordiger bij de afsluiting van zijn wetenschappelijke Schetsen. In deze opvoeding werd het van de Aloude dat het niet erg belangrijk was, dat het huidige kabinet geen bezwaarschrift voor de wetgeving...

... historische socialisme van het kind en hetgeen in het verleden. Het middel moet bovendien bepaalde leer- en vormingen, die een school van relatie, sociale, sociale en economische relatie. Volgens hem is het onmogelijk de medegevoelzaamheid tussen kinderen en volwassen op te leggen, en tegelijkertijd het kind te ontwikkelen tot een besloten...

de strafbaarstelling. Nog altijd zijn er kinderen die schade ondervinden van een seksueel contact met een volwassene. Volgens haar leert de psychiatrische praktijk dat kinderen zelden erotische contacten zoeken met een volwassene. Bovendien legde mevrouw Cohen er de nadruk op, dat nog nauwelijks onderzocht is wat deze contacten van hun kinderen emotioneel voor de ouders kunnen betekenen. Zij verklaarde zich voorstander van strafbaarstelling van een pedofiele relatie, mede als steun in de opvoeding van de kinderen en als bescherming van de ouders.

Professor Zeegers was het daar niet mee eens. Hij constateerde een beschamend verschil in strafmaat tussen opzettelijke kindermishandeling (max. 2 jaar), en seksuele contacten met kinderen. Daarop staat een maximum van 6 jaar. Het strafbaar stellen van seksuele handelingen die plaatsvinden zonder dwang, bedreiging of geweld levert volgens hem veel meer kinderbeschadiging dan kinderbescherming op. Volgens een van zijn stellingen hebben psychiaters de neiging om de bestaande orde te schragen, en hun vakkundig oordeel te conformeren aan de bestaande moraal. Hij waarschuwde ervoor niet teveel te vertrouwen op de deskundigheid van een psychiater.

De standpunten van de referenten lagen al vast tijdens de studiebijeenkomst, zoals ook wel te verwachten viel. En, zoals ook te verwachten viel, verliep de forumdiscussie teleurstellend. Teveel onderwerpen, van de hak op de tak springend, zodat er weinig lijn in te ontdekken viel. Opvallend was het, dat deze discussie met de zaal zich bijna geheel beperkte tot

de deskundigen.

De meeste hulpverleners bleven stil. Alleen enkele leden van de Werkgroep Sexuele Kindermishandeling lieten zich duidelijk horen. Zij vroegen zich af, of pedofilie uit het strafrecht moest in het belang van het kind, of van de (bovendien meestal mannelijke) volwassene. De jurist mr L. A. Geelhoed wilde daar wel enkele nuances in aanbrengen. Hij is beleidsambtenaar op het Ministerie van Justitie, en nauw betrokken bij de uiteindelijke formulering van de wettekst. Na afloop van de bijeenkomst verklaarde hij zich voorstander van een wettekst in de zin van strafbaarstelling van degene, die een kind beweegt tot (...), door het misbruik maken van de omstandigheden. Met een dergelijke formulering vallen die contacten en relaties, die door beide partners gewild zijn en waarbij geen sprake is van dwang of misbruik van overwicht, buiten de strafbaarstelling. Veel van de nog nagebleven symposiumgangers bleken zich in deze formulering te kunnen vinden, hoewel het niet aan de bezoekers was tot een uitgewerkt wetsvoorstel te komen.

Overheidstaak

Anders was dat in de tweedaagse studiebijeenkomst 'Sexueel geweld tegen vrouwen en meisjes' in Kijkduin bij Den Haag. Opzet van deze bijeenkomst was juist het zoeken naar mogelijkheden voor een samenhangend overheidsbeleid. De genodigde (vrouwelijke) deskundigen konden op deze bijeenkomst samen met de beleidsambtenaren en politici zoeken naar concrete voorstellen en andere aanbevelingen doen. Teleurstellend was dan

Draijer in gebreke. Ziekenhuizen en eerste hulpinstellingen beperken zich veelal tot het lichamelijk oplappen van de vrouw, zonder te vragen naar de oorzaak van de kwetsuren. Ook huisartsen onderkennen vaak niet de oorzaak van verwondingen of nervositeit bij een vrouw. In hun opleiding leren ze niets over mogelijke agressie tegen vrouwen. Vaak blijft een eventuele opvang beperkt tot een enkel gesprek, of worden kalmerende middelen voorgeschreven. Bovendien zou de huisarts vaak niet bereid zijn een medische verklaring af te geven, die de vrouw kan gebruiken in een gerechtelijke procedure.

Ervaringen met therapeutische hulpverleningsinstanties wijzen er volgens Nel Draijer op, dat men daar over het algemeen geneigd is deze problemen te definiëren als relatie-, huwelijks- of gezinsproblematiek. Ook de vrouwen zelf blijken hun probleem niet vaak als 'mishandeling' te formuleren. In het geval van therapie wordt het onderwerp weggepraat of vermeden door te zoeken naar het in seksueel opzicht in gebreke blijven van de vrouw. Het minste dat hulpverleningsinstanties en huisartsen kunnen doen is, stelde Nel Draijer, informatie geven over mishandeling en seksueel geweld. Informatie over de opvangmogelijkheden kan in de wachtkamers ter inzage worden gelegd.

De inleidingen op de tweedaagse studieconferentie dienden er slechts toe een kader te scheppen voor de discussies in werkgroepen over seksuele kindermishandeling, pornografie, prostitutie en vrouwenmishandeling. De werkgroep sextocisme was op het laatste moment afge-

last. De vooraf ingestuurde schriftelijke bijdrage hierover bleek van een bedreevende kwaliteit te zijn.

Dwang

Na afloop van de bijeenkomst bleek er een groot aantal wensen en aanbevelingen op tafel te zijn gelegd. Nadrukkelijk werd aangedrongen op studie, omdat over al de bediscussieerde onderwerpen te weinig kennis bleek te bestaan. Bovendien werd aanbevolen het artikel 250-bis, het zogenaamde 'bordeelverbod', te wijzigen. Momenteel wordt degene die 'zijn beroep of gewoonte' maakt van het prostitueren van anderen, strafbaar gesteld. Door dit artikel aan te vullen met de term 'voorzover dit wordt afgedwongen' kan de uitbuitende sounteneur worden vervolgd. Vrouwen die besluiten een gemeenschappelijk bordeel op te zetten kunnen dan wel zelf een bedrijfsleider aanstellen.

Prostitutie moet als werk worden gezien, met de mogelijkheid van normale arbeidsbescherming. Pornografie mag niet 'krenkend voor vrouwen' zijn, de aanbeveling van de commissie-Melai dat de onverhoede confrontatie strafbaar is, zal moeten worden gehandhaafd. Betreffende seksuele mishandeling werd aangedrongen op een noodwetje, waardoor zo snel mogelijk ook aanranding en verkrachting binnen het huwelijk strafbaar wordt gesteld. De commissie-Melai stelde voor verkrachting binnen het huwelijk te straffen, maar maakte onderscheid tussen aanranding en verkrachting. Volgens de werkgroep is daar geen principieel verschil tussen, maar slechts een gradueel. Beide zijn vormen van seksueel ge-

weld, in beide gevallen gebeurt het tegen de wil van de vrouw.

De politie zal zich zo terughoudend mogelijk moeten opstellen, om de integriteit van het slachtoffer te waarborgen. Mis-handeling is een geweldsdelict, en zal dan ook als misdrijf moeten worden behandeld, en niet als een klachtdelict zoals momenteel veel gebeurt. Er zal snel een aparte hulpverlening moeten worden opgezet, met name voor de slachtoffers van langdurige verkrachting. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan onvrijwillige incest.

Vrouwvriendelijke geestelijke gezondheidszorg

In de wandelgangen na het congres verklaarde mevrouw Van Nederveen dat zij in de door Nel Draijer geuite kritiek op de hulpverlening veel herkende. Mevrouw Van Nederveen werkt bij de Hoofdinspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid. Zij heeft de opdracht de positie van de vrouw in de geestelijke gezondheidszorg te verbeteren. Nog maar korte tijd voor deze studieconferentie is er op het Ministerie een werkgroep geïnstalleerd die zal moeten formuleren wat vrouwvriendelijke hulpverlening is, en hoe die binnen de GGZ gestalte zal kunnen krijgen. Nog geen week voor de studieconferentie in Den Haag was de groep, waar zij zelf het secretariaat van voert, voor het eerst bij elkaar gekomen. Al voor het eind van dit jaar zal aan Hoofdinspecteur mevrouw Verhagen rapport moeten worden uitgebracht. In voorkomende gevallen zal de nadruk in de hulpverlening moeten liggen op de vrouw. Zijzelf, niet het gezin, zal in eer-

ste instantie centraal dienen te staan.

Volgens mevrouw Van Nederveen zal de werkgroep zich onder andere dienen te concentreren op het socialisatieproces van vrouwen en mannen. De hulpverlening is snel geneigd de traditionele rollen te bevestigen; ook de werkers zullen hun impliciete waarden moeten onderkennen. Mannen moeten minder 'binkig' worden behandeld, vrouwen niet automatisch als 'huismoeder'.

Bovendien moeten de regionale inspecteurs voor de geestelijke volksgezondheid sinds enige tijd in elk ziekenhuis dat zij bezoeken, nadrukkelijk navraag doen hoe de hulpverlening aan vrouwen in het ziekenhuis geregeld is. Rapport daarover zal moeten worden uitgebracht aan Hoofdinspecteur mevrouw Verhagen. Maar het belangrijkste is, dat vrouwen zelf met klachten, vragen en ideeën bij de Inspectie komen. Wij zijn desnoods bereid tot het Medisch Tuchtcollege te gaan, als wij iets horen. Maar zonder inbreng van vrouwen zelf kunnen wij niets, aldus mevrouw Van Nederveen.

Paul Manni

(vormingswerker in de psychiatrie, Groningen)

* Het symposiumverslag met inleidingen en plenaire discussie kost f 12,50 (incl. verzendkosten) en is te bestellen bij de NRMW, Eisenhowerlaan 146, 2617 KP's Gravenhage (070-512141).